

TURIZMNIŃ RAWAJLANIWINDAĖI GEOGRAFIYALÍQ KÓRSETKISHLER

Egamberdiev F., Eshiniyazov B.A.

Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

berdiniyaz.eshiniyazov@mail.ru

Annotatsiya: ÓzbekstanniŃ tariyxı hám mádeniyatı júdá bay hám turizm tarmaĖınıŃ rawajlanıwı ushın joqarı potensialǵa iye. Aymaq “Ullı Jipek Jolı”nda jaylasqanlıǵı sebepli, tariyxta sawda hám mádeniy baylanıslardıń orayı sıpatında jáhán mámleketleri ishinde ajralıp turadı.

Kalit so‘zlar: turizm, turizm geografıyası, Jáhán turizm shólkemi, Ullı Jipek Jolı, mádeniy baylanıslar.

GEOGRAPHICAL VIEWS ON TOURISM DEVELOPMENT

Abstract: the history and culture of Uzbekistan is very rich and has a high potential for the development of the tourism network. Since the territory is located on the “Great Silk Road”, Historia stands out within the countries of the world as the center of trade and cultural ties.

Key words: tourism, geography of Tourism, World Tourism Organization, Great Silk Road, Cultural Relations.

ÓzbekstanniŃ aymağında 4000 ǵa jaqın arxitekturalıq estelikler bat bolıp, olardıń ayırımları 2500 jıllıq uzaq tariyxqa iye. Samarqand, Buxara, Xiywa, Shahrısabz sıyaqlı qalalardaǵı tariyxıy orınlar dúnya tariyxshıları hám sayaxatshılarınıŃ itibarında bolıp kelgen.

Jáhán turizm shólkeminiń (VTO) maǵlıwmatlarına kóre, dúnya júzi boyınsha jumıs penen bánt xalıqtıń 8 payızǵı turizm ushın xızmat kórsetiwshi mákemelerdiń jumısshılarınıń úlesine tuwrı keledi. Sonday-aq, islep shıǵarıw hám xızmet kórsetiw tarmaqlarına ajratılǵan investiciyalardıń 7 payızǵı, ulıwma tutınıw qarjılarınıń 11 payızǵı turizmniń úlesine tuwrı keledi. Búgingi kúnda turizm mámleketler qaznasına joqarı dáramat keltiriwshi tarmaq sıpatında qalıplesip kelmekte. Eger 1950-jıllarda dúnya júzi boyınsha turizm keltiretuǵın ulıwma dáramat 2,1 mlrd. AQSh dolların quraǵan bolsa, 1970-jıllarda onıń kólemi 17,9 mlrd. dollarga hám 2000-jılda 176,1 mlrd. dollarga jetti.

Rawajlanǵan mámleketlerde turizm kompleksli túrde rawajlanadı, ishki hám qabıl qılıw turizmde balans boladı. Ishki turizm milliy turistik resurslardan únemli paydalanıw hám turizm industriyası hám infrastukturasını rawajlandırıwǵa járdem beredi.

Biraq, ámelde barlıq mámleketler de buǵan uqıplı emes. Álbette, bul mámleket ekonomikasınıń turizmge baylanıslılıǵında, yaǵniy turizmsiz jasay almaytuǵın, ekonomikası turizm menen baylanıslı bolǵan mámleketlerde ǵana ámel qıladı. Mısalı, 50-60 mın andorralıqlar hár jılı 12 mln. turistlerdi qabıl etedi. Olardıń ózleri mámleketinen shıǵıwına zárúrlik joq. Statistikalıq maǵlıwmatlarda usı mámleketten tek ǵana 3 adam 1997-jılı Rossiya Federaciyasında bolǵanlıǵı keltirilgen. Ayırım mámleketler bolsa, ishki mámleketlik dúzimin bánelep puqaralardıń shet elge shıǵıwın qadaǵan etip qoyadı hám turistik xızmetti mámleket tárepinen basqarıw ushın ilájlardı ámelge asıradı. Yaǵniy, mámlekettiń ruxsatsız qanday da bir jerge shıǵıw qıyınlasadı, turizmdi basqarıw roli mámleket qolına ótedi.

Statistikalıq maǵlıwmatlarǵa jáne múráját etemiz: Vengriyalı kishi jastaǵılar hám pensionerlerdi esapqa almaǵanda hár bir puqara jılına eki márte shet mámleketlerge turizm maqsetinde sayaxatqa shıǵadı. Bul kórsetkish Rossiya xalqınıń tek ǵana 2 %in quraydı. Álbette, bul jerde turizm bolıwı ushın eki nárse bolıwı kerek: 1. Bos waqıt. 2. Qárejet.

Dúnya júzindegi kóplegen mámleketlerdiń xalqı turizm maqsetinde shet elge shıǵıw imkaniyatına iye emes. Buǵan tiykargı sebep alınatuǵın is haqınıń kem ekenligi

hámde xalıqtıń kámbaǵallıǵı bolıp tabıladı. Olar qatarında ĞMDA mámleketleri puqaraları da bar.

Keyingi jıllarda Tashkent, Samarqand, Buxara qalalarına húkimetimiz hám shet ellik investorlar tárepinen turizm infrastrukturası ushın qarjılar ajratıldı. Iri miymanxanalar qurıldı, modernizaciya qılını, zaman talabına juwap beretuǵın avtobus hám avialaynerler satıp alındı. Iri turistik oraylar, estelik orınları támirlendi, jollar qurıldı. Jeke miymanxanalar hám milliy úylerdiń xızmeti jolǵa qoyılıp, jergilikli hám shet elli turistlerge xızmet kórsetip kelmekte. Rekreacion aymaqlar, mısalı, Charbaǵ-Chimyan aymaǵına respublik byudjetinen úlken qarjı ajratıldı. Biraq, respublikamızda ishki turizm máselesi kewildegidey bolmadı. Ótken dáwir ishinde respublikamız xalqınıń kópshilik bólegi dúnyaǵa belgili Samarqand, Buxara, Xiywa, Shahrısabz qalaların bir márte de barıp kórmegen. Sol sebepli ishki turizmdi rawajlandırıw, xalqımızdıń turizm hám dem alıw talapların tolıq qanaatlandırıw ushın turistik resurslardan maksimal túrde paydalanıw maqsetke muwapıq. Sonday-aq, respublikamızǵa shet ellerden turistlerdiń keliwine de ayrıqsha itibar beriwimiz kerek. Sonda ǵana mámleketimiz ǵaznası hám turoperatorlardıń banklerdegi esap betlerine milliy hám shet el valyutasınıń kelip túsiwine erisemiz. Bunıń nátiyjesinde mámleket ekonomikası rawajlanadı, isbilermenlik subyekteriniń imkánıyatları artadı, xalıqtıń turmıs tárizi joqarıladı.

Jáne bir áhmiyetli másele turistik statistika bolıp esaplanadı. Ótken dáwirler dawamında burińǵı «Ózbekturizm»MK qansha puqaranıń respublikamızǵa kelgenligi hám shıǵıp ketkenligi haqqında tolıq maǵlıwmat bere almadı. Hár bir shólkem óz statistikasını alıp baradı. Sırtqı isler ministrliǵı vizalar sanı menen, Ishki isler ministrliǵı dizimge alınǵan shet el puqaraları sanı menen, Bajxana komiteti deklaraciya toltırǵan puqaralar sanı menen, Mámleket shegaraların qorǵaw komiteti aeroport, temir jol vokzallarınıń kiriw punktlerinde keliwshiler hám ketiwshilerdi dizimge alıw menen shuǵıllanadı. Demek, bir turist bir qansha statistikalıq maǵlıwmatlarda esapqa alınadı. Usı sebepten bul másele menen shuǵıllanıwshı shólkem xızmetin jolǵa qoyıw maqsetke muwapıq boladı.

Ádebiyatlar dizimi:

1. Iskenderov A.B. hám basqalar. Turizm hám rekreaciyalıq geografiya. NDPI baspaxanası. Nókis.2019. 128.
2. Tuxliev I., Qudratov G‘., Pardayev M. Turizmni rejalishtirish. Darslik. – T.: Iqtisod-moliya, 2010.
3. Царфус П.Г. Рекреационная география. -М., Мысль. 2012.

